

DEDE & GEVOEL: WATER & VUUR? ZIE PAG. 8
SOCRATES-SYMPOSIUM

HUMANIST

Wekelijkse uitgave van het Humanistisch Verbond 37e jaargang nr. 17, 5-11-1982

DAT IK 'N BEETJE DEPRESSIEF EN
MELANCHOLISCH BEN, HEEFT
NIETS MET DE CRISIS,
NIETS MET DE OVERGANG,
NIETS MET KRUISRAKETTEN
TE MAKEN EN IK WIL ER
NIET VAN MEDEMENS TOT
MEDEMENS OVER PRATEN!!

Na eenzijdige raadpleging van kerken VERBOND DRINGT AAN OP INSTELLING RAAD VOOR DE LEVENSBESCHOUWING

„Ten antwoord op uw brief (...) en met name het verzoek om het Humanistisch Verbond alsnog uit te nodigen voor een gesprek, bericht ik u dat de konsultaties mijnerzijds zijn afgerond, zodat ik op dat verzoek niet kan ingaan.” Het was een korte brief (bestaande uit deze ene volzin) waarmee informateur Scholten het Humanistisch Verbond liet weten dat verder zeuren zinloos is omdat het alsnog raadplegen van het HV slechts mosterd na de maaltijd zou zijn. Geen verdere uitleg, geen excuses, geen: volgende keer beter.

Voor Scholten was het incident blijkbaar hooguit het mislaan van een plankje tijdens het getimmer aan het bouwwerk van een christen-liberaal kabinet. Maar voor het Humanistisch Verbond is het pijnlijk voorval aanleiding om met nieuw elan naar mogelijkheden te zoeken voor een gelijkwaardige positie ten opzichte van kerkelijke instanties.

Mocht u niet precies (meer) weten waar we het over hebben, eerst nog even een korte terugblik van wat er precies aan de hand is. (Zie ook het omslagverhaal van de vorige „Humanist”). Op 7 oktober had informateur Scholten een gesprek met de Raad van Kerken, tot verbazing van onder andere het HV en diezelfde Raad van Kerken. Want ook daar is men met het Verbond van mening dat

de overheid christenen niet moet bevoorrechten boven niet-kerkelijke groeperingen als humanisten. Achteraf bleek ook het omstreden wetsontwerp gelijke behandeling (betreft de antidiskriminatiewetgeving) onderdeel van het gesprek te zijn geweest. Door alleen tegenstanders hierover te raadplegen, wekt de informateur de indruk dat hij naar argumenten zoekt om het komend kabinet het voorontwerp te laten intrekken. „Hoe is het anders te verklaren dat de informateur zich zo eenzijdig wil oriënteren en principiële voorstanders uit levensbeschouwelijke hoek niet te woord staat”, merkte HV-voorzitter Rob Tielman hierover op.

Voor het HV is deze hele gang van zaken reden voor grote ongerustheid. En men

VERVOLG OP PAGINA 3

Je moet toch iets

Van oorsprong is Peter Winnen onderwijzer en daarom misschien wel een buitenbeentje in het wereldje van beroepswielrenners. Sprekend over het hoe en waarom van zijn sportbeoefening zegt hij in een interview in Vrij Nederland (17/6) o.m.: „Vroeger al, bij Plato, stond het lichaam in dienst van de geest. Ik hang die mening, die opvatting niet aan. Volgens mij heb je als mens te maken met drie eenheden, lichaam, ziel en geest. Die staan niet in dienst van elkaar, daartussen bestaat geen rangorde, nee die horen bij elkaar, die zijn gelijkwaardig. Ik stel dat de één niet zonder de ander kan. De mens is een natuurprodukt, net als de plant, leeft op aarde en zweeft door het heelal. Ik ben katholiek opgevoed en er wel achter gekomen dat ik op z'n hoogst mijn eigen god ben. Je kunt me gerust een overtuigd atheïst noemen die zich mateloos opwindt over de reizen van de paus en de gehouden toespraken.“

Alhoewel ik met „ziel“ niet zo goed weg weet, heeft het stukje mij bijzonder getroffen, evenals zijn slotopmerking in dat interview: „Je bent op deze van godverlaten aarde gedropt en je moet toch iets!“

Het is plezierig te lezen hoe iemand op eigen wijze zijn bestaan en zijn manier van leven weet te ver(ant)woorden. Het lijkt nogal zwartgallig, maar bij nader inzien getuigt het van werkelijkheidszin en levensaanvaarding. Dat is bemoedigend. Dat is bemoedigend zeker als je steeds meer om je heen hoort: „ik zie het niet meer zitten“ en „waar dient het allemaal toe?“ Dit hoor je dan niet van mensen, die om een of andere reden niet meer aan het arbeidsproces deelnemen, maar van mensen met een – soms goed betaalde – baan, die in de verste verte geen gevaar loopt. Voor deze mensen is de toekomst zonder perspectief, uitzichtloos, een gapende leegte. Een bestaan zonder toekomst is een zinloos bestaan, waar geen waar-

den en normen meer gelden, waar geweld en agressie in de plaats komen van zingeving en waar uiteindelijk zelfontplooiing resulteert in zelfvernietiging.

Helaas, de wereld ziet er niet bepaald florissant uit. Ons wordt een uitzichtsloze economische crisis aangepraat, waarbij alles wat wij eens „sociale zekerheden“ noemden, tot onzekerheden worden; we onttakelen de natuur dusdanig, dat het de vraag is of toekomstige generaties er nog in kunnen leven en in het algemeen is er de levensgrote vraag of er nog wel een toekomstige generatie zal zijn of dat de mensheid zal zijn uitgeroeid door het geweld van atoomwapens. Zover hebben wij het laten komen, want laten we wel bedenken: we spreken hier niet over natuur-rampen, maar over door het toedoen van mensen ontstane situaties en omstandigheden. Zonder in wereldvreemd optimisme te vervallen zit er juist in het feit dat het allemaal mensenwerk is, ook een sprankje hoop: alleen door ons eigen toedoen kan alles ook anders – misschien wel beter – verlopen. Daaraan ontleen ik dan een beetje zin, niet omdat ik hoopvol gestemd ben, maar, om met Peter Winnen te spreken: „Je moet toch iets!“

M. W. Verduijn

(Uit: Nieuwe Noordhollandse Courant)

MINISTER ROOD: AMBTSGEBED NIET VERPLICHT

De voorzitter van een gemeenteraad behoort niet de verplichting opgelegd te krijgen een ambtsgebed uit te spreken. Dit schrijft minister Rood van Binnenlandse Zaken in een brief aan burgemeester en wethouders van de gemeente Hardinxveld-Giessendam. De bewindsman suggereert het reglement van orde van de gemeente zodanig te veranderen dat de verplichting het ambtsgebed uit te spreken, vervalt. Volgens de bewindsman bestaat theoretisch de mogelijkheid dat zo'n reglement van orde mensen handelingen oplegt, die zij niet in overeenstemming kunnen brengen met hun overtuiging. Dit wordt in strijd geacht met artikel 9 van het verdrag van Rome en artikel 181 van de grondwet. De minister schrijft dit naar aanleiding van een verzoek van een inwoner van de gemeente aan de Kroon om het betreffende artikel in het reglement van orde te vernietigen. De minister suggereert in zijn brief dat het reglement van orde de mogelijkheid open laat dat de voorzitter van de gemeenteraad het uitspreken van het ambtsgebed overlaat aan een van de leden, die dat dan op basis van vrijwilligheid doet.

GEMEENSCHAPPEN

De Bevelanden: Forumbijeenkomst over „Humanisme en politiek“ op dinsdag 16 november om 20.00 uur in zaal Prins van Oranje te Goes. Medewerking verlenen de heren Eyssens, VVD-wethouder, de Leeuw, PvdA-wethouder, en v. d. Linde, PvdA-burgemeester.

Bussum: Laatste bijeenkomst in een serie van drie over **Fascisme**. Op donderdag 18 november om 20.00 uur kunt u deelnemen aan een boeiende avond met toneel, een breed samengesteld forum en uitgebreide discussie onder het motto „Fascisme, nou en?“. Plaats: Raadhuiskelder van het Gemeentehuis, Brinklaan 35 te Bussum.

Gouda: Op 9 november om 20.00 uur komt de heer Jan-Willem Vuyk vertellen over zijn ervaringen met het **HIVOS-projekt in Peru**. Hij is daar samen met zijn vrouw gaan kijken in het kader van het Project Partner Plan van **HIVOS**, om te zien hoe deze humanistische organisatie projecten in de Derde Wereld opzet en uitvoert. De avond vindt plaats in de gemeenschapsruimte van de Zuidrandflat aan de la Reylaan in Gouda.

Groningen: Op donderdag 11 november om 20.00 uur houdt prof. dr. M. Fresco een inleiding over „De betekenis van het humanisme voor ons dagelijks leven“ in zaal Vorenkamp, De Savornin Lohmanlaan 52 in Groningen.

Haarlem: De heer Sie Dhian Ho uit Hengelo houdt op zondag 14 november om 10.45 uur een lezing over „Religieus humanisme“ in zaal Zero, Bakenessergracht 8 te Haarlem.

Heerenveen: Zondag 21 november om 10.00 uur in gebouw van de Odd Fellows, Heerenwal 10 te Heerenveen: de heer S. C. Derksen, publicist, zal spreken over „Opvoeden tot vrede“.

's-Hertogenbosch: Op dinsdag 9 november om 20.00 uur houdt de heer P. Rademaker een inleiding over „Denken aan de toekomst“. Plaats: Wooncentrum „De Clockenweerde“ aan de klokkenlaan in Den Bosch-Noord.

Leeuwarden: Anna Blaak uit Koekange zal iets vertellen over het **Humanistisch Vredesberaad** op de zondagochtendbijeenkomst van 21 november om 10.30 uur in het Erasmushiem, Trotsdravik 2 te Leeuwarden.

Meppel/Steenwijk: Woensdag 10 november om 20.00 uur in Schouwburg Ogterop te Meppel: Frank de Mink uit Amersfoort spreekt over het onderwerp „Naar een leefbare toekomst“.

Zaanstreek: Rob Buitenweg, docent aan het HOI, zal een toelichting geven over de doelstellingen van de groep „Kritische humanisten“ op dinsdag 16 november om 20.00 uur in gebouw De Vertoeving, Westzijde 80 te Zaandam.

Jac van den Oort

Humanist

Redactie en vormgeving:
Hes van Huizen

Humanist is een tweewekelijkse uitgave van het Humanistisch Verbond Oudkerkhof 11, Utrecht

Redaktieadres:

Postbus 114, 3500 AC Utrecht

Telefoon: 030-318145.

Abonnementsprijs voor niet-leden f 25,— per jaar t.n.v. Humanistische Pers

postgiro 58, Utrecht.

Gedrukt op kringlooppapier bij Brouwer Offset bv, Utrecht.

SAMENWERKING HUMANISTISCHE STUDENTENPASTORES AAN LIMBURG

De zuidelijkste raadvrouw van het Humanistisch Verbond is ongetwijfeld Maaïke van Praag. Maaïke werd onlangs benoemd tot studentenraadvrouw aan de Rijksuniversiteit Limburg en de instellingen voor hoger beroepsonderwijs te Maastricht. Toevallig werden gelijktijdig door de plaatselijke Stichting Oekumenische Studentenekklesia twee studentenpastores aangesteld: Sjaak Oberyé van rooms-katholieke zijde en Geert van der Bom namens de gezamenlijke protestantse kerken.

Meteen bij de start heeft het drietal besloten als „team” te opereren. Voor Frits Snijder genoeg reden om eens een kijkje te gaan nemen in het Limburgse.

Centrum Tafelstraat 13 is het door de rijksuniversiteit gesubsidieerde onderkomen voor de oekumenische studentenekklesia en het humanistische studentenraadswerk. Een monumentaal pand, pittoresk gelegen in het oude stadsdeel van Maastricht, gastvrij ingericht. Ik word er binnengelaten door Tecla van Marrelo, universiteitsmedewerkster, ingezet voor de administratieve en organisatorische ondersteuning van het centrum. Rond de tafel tref ik Maaïke, Sjaak en Geert nog in hun wekelijkse werkoverleg. De laatste gespreksonderwerpen zijn een hulpvraag van een student en een uitnodiging van de rector magnificus om op de borrel te komen. „Okay, maar de volgende keer moet ie z'n gezicht maar eens hier laten zien”, is de reactie op deze uitnodiging. Dan ben ik aan de beurt.

Behalve dit wekelijkse werkoverleg organiseren Maaïke, Sjaak en Geert gezamenlijk een kennismakingsbijeenkomst voor eerstejaars studenten en bieden zij voor het komende studiejaar gekombineerde activiteiten aan. Uit het gesprek dat ik met hen heb, krijg ik de indruk dat ze over deze gezamenlijke opzet niet zo vreselijk diep hebben nagedacht: het wordt haast als iets vanzelfsprekends ervaren. Op zoek naar achtergronden worden een paar toevalligheden genoemd die een rol hebben gespeeld. Zo werd de Rijksuniversiteit Limburg pas in 1976 geopend en is nog maar bescheiden van omvang. Hetzelfde geldt voor de studentenekklesia. Dus geen vaste tradities die blokkerend werken. Geen „overmacht” aan kerkelijke pastores die het humanistische raadswerk tot een randverschijnsel dreigen te maken. Verder de gezamenlijke huisvesting en het gelijktijdig in functie treden van de drie.

Maar bij doorvragen komen er meer en dieper liggende redenen in zicht, die te maken hebben met de werkhouding. Het Centrum Tafelstraat 13 draagt geen verzuimd karakter. Men wil er een open huis van maken, een plaats van bezinning, met een minimum aan franje en plichtpleging. Humanisten kunnen er iets van de eigen sfeer ontdekken. En aan kerkelijke zijde speelt de oekumene hierbij een grote rol.

Oekumene en humanisme

De meeste studentenpastoraten hebben zich in de loop der jaren ontwikkeld van

zuiver katholieke en protestantse begeleiding door moderatoren en dominees, via studentenparochies en -gemeenten, tot oekumenische studentenekklesia's. In sociologisch jargon wordt dit ruwweg omschreven als de ontwikkeling vanuit „volkskerken” naar „vrijwilligerskerken”. Onder een volkskerk wordt dan een kerk verstaan waarin men vanaf geboorte en doop vanzelfsprekend is opgenomen, die het openbare leven beheerst en waar het geloof niet ter discussie staat. Terwijl een vrijwilligerskerk deze vanzelfsprekende samenhang niet vertoont. Er is wel een gemeenschap waar men elkaar helpt gelovig te denken, te vieren en te handelen. Maar herkomst en overtuiging van de mensen kunnen verschillen en leveren voortdurend aanknopingspunten bij het zoeken naar nieuwe wegen. Dit laatste model probeert de Maastrichtse studentenekklesia al vanaf haar oprichting te realiseren. Oekumene betekent dan niet een samenraapsel van reeds bestaande kerkelijke tradities of een vervanging van oude leerstellingen door nieuwe.

Sjaak, de katholieke pastor, benadrukt dat men vooral kreatiever probeert om te gaan met elkaar, met oude teksten uit de Schriften, en met de liturgie: „Het grappige van creativiteit is dat het iets oplevert dat zich niet laat voorspellen en waarover je je kunt verbazen.” In liturgie- en leergroepen wordt meestal gewerkt met een thema. Het is meer vragen dan antwoorden. „Zoiets dus als Vijf Minuten Bedenktijd,” konkludeert Maaïke, de humanistische raadvrouw. En Geert de protestantse pastor, die zich in het gesprek bedreven toont in het uitzetten van grote lijnen: „In de oekumene proberen we terug te gaan tot de bron van de joods-christelijke traditie”. Voor hem is het duidelijk dat vooral jongeren binnen de gevestigde kerken niets meer van hun gading vinden. „Je begint dus eigenlijk met lege handen”, konkludeert hij. „Oekumene betekent ook dat bijvoorbeeld vrouwen en homofielen kunnen meedoen en dat het uiteindelijk gaat om wat zich in de wereld afspeelt. Hierin ligt dan een mogelijkheid om samen te werken met humanisten. Want die zijn vanuit een andere achtergrond toch met hetzelfde bezig.” Maaïke voegt daar aan toe: „Mij lijkt dat we dezelfde soort vragen stellen. En je denkt dat je gedeeltelijk de

Het team geestelijke verzorging studenten in Limburg: Maaïke van Praag, studentenraadvrouw; Sjaak Oberyé, rooms-katholiek studentpastor; Geert van der Bom, protestantse studentpastor; Tecla van Marrelo, universiteitsmedewerkster ter ondersteuning van het centrum.

Lange arm Gijsen

De bisschop van Roermond maakte begin september bezwaar tegen Sjaak Oberyé als studentenpastor. Gijsen had hem reeds eerder het openbaar uitoefenen van de priesterlijke functies verboden. Daarnaast heeft de bisschop de theoloog, dr. F. Pero-Silva, lid van de politiek omstreden beweging „Opus Dei”, benoemd tot „aalmoezenier der studenten”. Met deze houding beklemtoont bisschop Gijsen twee zaken. Ten eerste zijn bezwaar tegen de Maastrichtse studentenekklesia die – financieel gedragen door een onafhankelijke stichting – in de oekumene aanzienlijk verder gaat dan de kerkelijke richtlijnen toestaan. De ekklesia heeft nooit de goedkeuring van Gijsen gehad. Gijsen is een verklaard tegenstander van studentenpastores. In het algemeen behoren de studentenpastores namelijk tot het progressieve kader van de rooms-katholieke kerk en genieten weinig ondersteuning binnen de kerkelijke hiërarchie. Gijsen's tweede bezwaar geldt Sjaak Oberyé, die openlijk een relatie onderhoudt met een vriend, met wie hij ook samenwoont. Eerder had Gijsen hem om die reden al eens gedwongen

I RAADSWERK EN BURGSE UNIVERSITEIT

foto: Frits Snijder

Utrecht. V.l.n.r.: Maaike van Praag, humanistisch-katholiek studentenpastor; Tecla van Marrewijk van het centrum; Geert van der Bom, studentse kerken.

niet lang genoeg

zich terug te trekken als kapelaan te Hoensbroek. Nu heeft hij Oberyé dus verboden langer als priester op te treden.

Maar de actie van Gijsen heeft tot nu toe weinig uitgehaald. Oberyé blijft in dienst van de Stichting Oekumenische Studentenekklesia, die zich onafhankelijk van de bisschop opstelt. En de Rijksuniversiteit heeft te kennen gegeven niets van doen te hebben met dit kerkelijke konflikt. Zij onderhoudt als subsidiegever alleen banden met de Stichting Tafelstraat 13, die een gebouw exploiteert onder meer voor de studentenekklesia.

Voor Sjaak Oberyé is dit voorval een voorbeeld van het verval van normen binnen de kerkelijke hiërarchie: „Eén kwaad woord en je vliegt eruit. Er wordt naar pure machtsmiddelen gegrepen. Dat ze tegelijk vele andere mensen treffen, ook katholieken, schijnt niet te tellen. Mensen met wie je een vertrouwensband hebt in je werk en in je privéleven. Je kunt een leefgemeenschap, een gemeenschap die waarden draagt, niet runnen als een voetbalklub.” (FS)

antwoorden weet. Maar over die antwoorden valt te praten, niet alleen in maatschappelijke kwesties, maar ook in kwesties van zingeving. Je kunt van elkaar leren”.

„Het draait uiteindelijk om geloven”, besluit Geert, „geloven in een bepaald mensbeeld. Je gaat je dan afvragen wat eigenlijk het verschil is tussen humanisme en christendom. Het lijkt me boeiend om dat te onderzoeken. Je hoeft hier niet vanuit een verdedigende positie te beginnen.”

Het is duidelijk dat er in Centrum Tafelstraat 13 meer nadruk ligt op wat katholieken, protestanten en humanisten met elkaar verbindt dan op wat ze scheidt. En dat er het besef heerst, dat christendom en humanisme uiteindelijk hun geloofwaardigheid ontleenen aan de rol die ze vervullen in de maatschappij.

Ontkerkelijkheid onder jongeren en hoger-geschoolden.

De kerken zien zich gesteld voor toenemende ontkerkelijkheid. Het probleem wordt wel in drieën gedeeld: ten eerste het afnemende ledental van kerkelijke en godsdienstige groeperingen, ook als men de nieuwe religieuze bewegingen, inclusief de evangelische, bekijkt.

In 1966 zei nog 51% ja op de vraag of men regelmatig naar de kerk ging. In 1979 was dit percentage gedaald tot 34 en onder jongeren zelfs tot 24. Ten tweede is de reikwijdte van de godsdienst beperkt geraakt tot hoofdzakelijk de persoonlijke levensfeer.

Ten derde is de instemming met traditionele opvattingen sterk verminderd. Er is een verschuiving van dogmatisme naar *ethicalisme* en *horizontalisme*. Met *ethicalisme* wordt bedoeld minder nadruk op godsdienstige en kerkelijke leerstellingen en meer op ethisch gefundeerde opvattingen en handelingen. Met *horizontalisme* de ontwikkeling naar verwereldlijking en vermenselijking van de godsdienst. Een recent onderzoek naar de achterban van de gereformeerde kerken geeft aan dat de ontkerkelijkheid samenhangt met de toenemende vrijzinnigheid en het sterkst is onder hoger geschoolden en jongeren. Naar verwachting zal deze trend zich doorzetten.

Zo vertrekken veel jongeren na de middelbare schooltijd naar de grote steden, waar ze praktisch onbereikbaar worden voor de gevestigde kerken. Geen wonder dat vooral de studentenpastoraten zich voor een moeilijke taak gesteld zien.

Geert hierover: „Ik vraag me af of je met mensen die zich niet met een kerkelijke traditie verbonden voelen, nog wel in contact kunt komen. Sterker nog: zijn mensen überhaupt nog wel bereid vragen voor te leggen aan mensen zoals wij, die daar beroepshalve mee bezig zijn?” Maaike ziet wel mogelijkheden:

Studenten zijn tenminste in de gelegenheid zich breder te oriënteren en door hun leeftijdsfase vaak eerder daartoe bereid.” En dan het probleem van de academisch geschoolden. Sjaak: „De taal die de pastoor spreekt is zo anders dan die van de wetenschappelijk georiënteerde mens, dat ze elkaar hebben moeten loslaten. En je kunt je afvragen of de pastoor daarbij niet eerder heeft losgelaten dan de wetenschapper. Vaak wordt gezegd dat de mensen van de kerk weglopen. Maar feitelijk is het andersom: de kerk is van de mensen weggelopen. Vooral in het katholieke zuiden zijn jongeren boos op de kerk die veel van ze verlangt, maar niets teruggeeft. Het studentenpastoraat heeft als uitdaging bij de mensen te blijven.”

De gedachte dat protestanten en humanisten in Limburg een alternatief zouden kunnen bieden voor hen die teleurgesteld zijn geraakt, in de rooms-katholieke kerk, wil er bij Sjaak niet in: „Het geloof blijft ze toch in de botten. Dat merk je op bijzondere momenten als dopen, trouwen en sterven. Dan ineens maken ze weer gebruik van het bedrijf dat ze in hun hart niet mogen. Dan doen ze weer een beroep op pastoor of kapelaan. Die moet dan niet over bijvoorbeeld de sacramenten beginnen.” Het is een beeld dat de anderen bevestigen. Maaike: „Het verschil met het noorden is, dat het katholicisme hier echt een cultuurpatroon is. Je wordt niet katholiek. Je bent het. Pas wanneer je het niet bent, moet je je verantwoorden.” Voor Sjaak hangt het geloof niet af van de gevestigde kerken. Hij ziet in het geloof een grondhouding die een brug kan slaan, ook naar humanisten.

Frits Snijder

HV-CAFÉ OP 6 NOVEMBER

Vanaf 19.30 u. is iedereen welkom in het Erasmushuis, Oudkerkhof 11, Utrecht, in ons HV-café. Wij hebben voor deze avond een zg. „site-wacht” weigeraar uitgenodigd, die samen met de VVDM zijn motieven en die van weigeraars van andere militaire taken zal toelichten.

Daarna is er volop gelegenheid voor een gesprek, voor dansen, voor een slokje.

**„Humanisme,
wat is dat eigenlijk?”**

Humanistisch Verbond, Postbus 114, 3500 AC Utrecht

BRIEVEN VAN LEZERS

Maksimum lengte van ingezonden brieven: 250 woorden. Redactie heeft recht in te korten.

Kort antwoord aan een brievenschrijver

Aan Harry Dissen, Utrecht
(„Humanist nr. 15, 5 okt. '82)

N.a.v. de vragen waarmee je naar de „Humanist“ bent gegaan de volgende (té korte) wegwijzer:

Wie in de geweldsgolven enige lijn wil vinden, moet naar een motief achter de verschijningsvorm zoeken. Ik heb geleerd dat met name tijdens de regelmatig weerkerende crises, ethische normen het afleggen tegen economische belangen, die met bedrog en militair geweld worden verdedigd. De strijd gaat om grondstoffen, afzetgebieden en de goedkoopste, best gedisciplineerde arbeidskrachten. De machtigste politici zijn met persoonlijke financiële belangen betrokken bij bedrijven en banken. (Je ongenueanceerde haal naar linkse dronken ministers vind ik niet humanistisch).

„Allerlei rechtse groeperingen“ zijn vóór het behoud van het verkwistende uitbuitende kapitalistische concurrentiesysteem. De humanistische idealen als natuurlijke leef- en geneeswijze, milieubescherming, enz. zijn bij hen in slechte handen. De verbreiding van humanistische waarden en normen over „alle lagen van de bevolking“ kan pas doorzetten als de organisatie van economische verhoudingen gehumaniseerd is (dus gedemocratiseerd). Daarvoor is bevrijdingsstrijd nodig, zoals de geschiedenis leert; bevrijding van arbeiders, vrouwen, samenlevingsvormen, minderheden, enz.

Zolang een politiek-economische strijd nog buiten de belangstellingssfeer van het HV ligt, kunnen we slechts onze waarden en normen toetsen aan de werkelijkheid en op deelgebieden, de ideeën warm houden. De wereld verandert uiteindelijk noch door parlementen en partijen, noch door mentaliteitsverandering alleen, maar door daadwerkelijk verzet tegen on(gelijk)waardige verhoudingen. Zolang de democratische kanalen dichtgeslibd blijven, kan dat alleen door actie vanuit de basisbelangengroepen (in wisselwerking

met de steun van (linkse) partijen). Als je geïnteresseerd bent in achtergrondstudie kan ik je wat literatuur aanraden.

Frans Engel (Dordrecht)

Laten we het voortaan hebben over humanistische religie

In nummer 14 van 5 september jl. van de „Humanist“ worden verschillende vragen gesteld over het religieus humanisme en het is op zich zelf een verblijdend verschijnsel dat deze vragen loskomen. Er wordt een vraag gesteld door J. de Klepper of het zin heeft dat er een aparte groep religieus humanisten bestaat.

In die apartheid geloof ik niet en de bedoeling van hen, die zich inspannen het religieus humanisme vorm te geven, is niet een apart groepje te vormen, maar om aan de humanisten verschillende aspecten van het religieus humanisme als inspiratiebron te laten zien. In dit verband zou ik willen voorstellen dat wij in het vervolg gaan denken, spreken en schrijven over humanistische religie zoals de titel van deze brief luidt. Dit vooral om te vermijden dat men aan twee soorten humanisten gaat denken, terwijl er alleen een bepaald onderwerp ter overdenking door humanisten aan de orde wordt gesteld dat door een werkgroep kan worden besproken.

Wij mogen onderscheid maken tussen religie en godsdienst en in de Nederlandse taal deze woorden naast elkaar gebruiken. Godsdienst is dan het geloof aan een bepaalde godsvoorstelling, meestal een persoonlijke, aan een bepaalde leer en een bijzondere openbaring. Bij godsdienst hoort een gehechtheid aan een traditie en aan bepaalde sacramenten. Religie is een meer humanistisch ingesteld begrip, omdat het betrekking heeft op wat er in de mens leeft aan religieuze bewogenheid. Religie is eigenlijk een ontzaglijk veelzijdig begrip en we kunnen het vergelijken met een diamant met vele fonkelende facetten. Die veelzijdigheid maakt dat men religie vaak een vaag begrip noemt en dat men meent dat het woord religieus zijn beperktheid heeft verloren, zodat er geen onderscheid

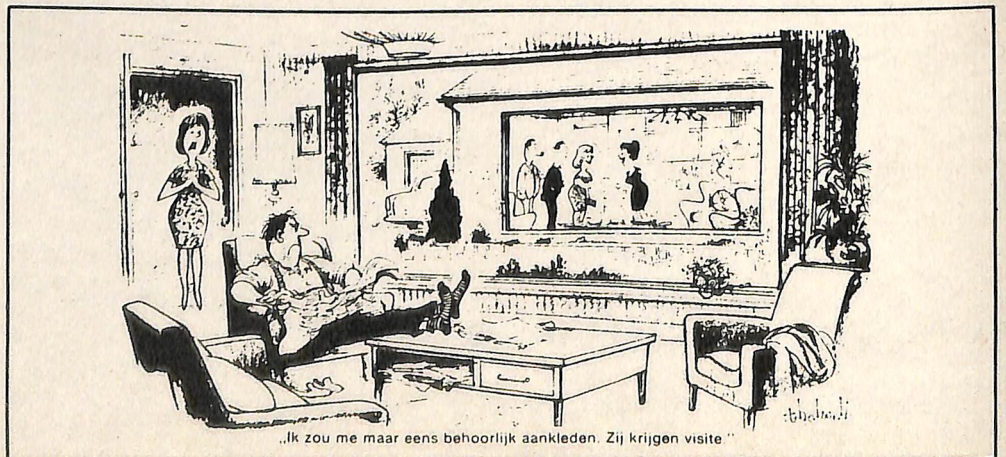
meer zou zijn tussen religieuze en niet religieuze mensen. Religie kan niet in een enkel artikel voldoende worden omschreven en men kan er zich niet met een paar opmerkingen van afmaken.

Wat er in de beginselverklaring van het HV staat, nl. dat de mens deel heeft aan natuurlijke, maatschappelijke en kosmische verbanden is zo'n facet van religie. Er zijn echter ook facetten van religie, die misschien niet iedere humanist zullen aanspreken, omdat zij de „diamant“ niet van alle kanten bekijken kunnen. Het is trouwens de vraag of iedere religieuze mens hiertoe altijd in staat is. Wanneer er geschreven en gesproken wordt over het onbegrepen, het onkenbare, het mysterie van het bestaan en de mystiek, dan zijn deze woorden en uitdrukkingen niet die van een dweper, maar pogingen om intuïtieve inzichten en religieuze gevoelens te verwoorden met het doel er een klankbodem voor te vinden.

Intuïtieve inzichten, die betrekking hebben op religie, kunnen niet met logische redeneringen bewezen worden of als feiten worden vastgelegd, maar er moet wel over de vormgeving van deze inzichten ernstig worden nagedacht en er moet steeds een gezamenlijke klankbodem voor worden gezocht als mensen hierover met elkaar in contact treden. Het gaat hier steeds om het werken met menselijke vermogens, zoals de intuïtie, en niet om het steunen op een bijzondere openbaring. Als er ooit sprake kan zijn van openbaring in humanistische zin, dan is dit het doorbreken van inzicht van binnenuit. De gedachte aan het mysterie van het bestaan in zijn totaliteit kan men verbinden met een gevoel van eerbied voor dat mysterie. Eerbied kan men ook voelen voor het geheim van de menselijke persoon en dan komt er uit voort verantwoordelijkheidsgevoel en het streven naar het zichzelf en anderen rekenschap geven van zijn gevoelens en daden.

In de „International Humanist“ no. 2 wordt gesteld dat humanisten zich zelf zien als zoekers naar wijsheid en niet als de enige bezitters ervan. Moge dit besef leiden tot respect en tolerantie, wanneer humanisten enigszins verschillend de diverse facetten van religie overdenken of aanvoelen. Humanistische religie voert tot een levenshouding en kan daardoor een inspiratiebron voor de menselijke daad zijn.

W. C. Keizer (Heemstede)

„Ik zou me maar eens behoorlijk aankleden. Zij krijgen visite“

ALVA MYRDAL: MEER DAN 50 JAAR STRIJD VOOR VREDE EN VROUWENRECHTEN

De 80-jarige Zweedse schrijfster, sociologe en diplomate Alva Myrdal kreeg onlangs samen met de Mexicaan Robles de Nobelprijs voor de vrede. Zij kreeg de prijs voor de vele jaren dat zij een centrale rol heeft gespeeld in de onderhandelingen over ontwapening in de Verenigde Naties. Alva Myrdal is al meer dan 50 jaar een niet aflatende pleitbezorger voor ontwapening maar ook voor gelijke rechten voor vrouwen.

Op 80-jarige leeftijd is zij nog steeds actief voor het bereiken van kernwapenvrije zones in Europa.

Zo pleit zij ervoor dat Europese landen ieder voor zich niet-aanvalsverdragen sluiten met de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie. Dergelijke afspraken zullen volgens haar betrouwbaar zijn, want, zo zei zij in een vraaggesprek, „iedere belofte die op papier is gezet, schept een morele barrière. Wie ondanks zo'n barrière aanvalt, maakt zichzelf moreel tot schande en zal daar in de huidige internationale verhoudingen moeilijk mee kunnen leven.“ Bij het sluiten van dergelijke verdragen zouden de Skandinavische landen een voorbeeld kunnen zijn voor landen als Nederland en België.

Volgens haar ligt de schuld van de wapeningswedloop bij de leiders van de twee supermachten, die bezig zijn met een „paranoïde machtsstrijd“. De bevolking van Europa moet er via een „massale verzetsbeweging van de publieke opinie“ voor zorgen dat de twee grootmachten „ons, Europa niet als slagveld gebruiken.

Voor Alva Myrdal is dit jaar van doorslaggevende betekenis voor de toekomst van Europa: „1982 is onder meer het jaar van de tweede speciale zitting van de Verenigde Naties over ontwapening, en dan is er nu het begin van de START-onderhandelingen. En verder moet er dit jaar duidelijkheid komen over de introductie van nieuwe verfijnde kernwapens in Europa. Een beslissing, die ik voor rampzalig houd.“ Ter voorkoming van een nieuwe wapenwedloop in Europa moet daarom volgens haar eerst overeenstemming worden bereikt over vermindering van de SS-20-raketten van het Warschaupact, en het niet-plaatsen van de Pershing II en de Kruisraketten aan NAVO-zijde. Daarbij kan de vredesbeweging een belangrijke rol spelen.

Bij het ontplooiën van initiatieven voor kernwapenvrije zones en beperking van de wapenwedloop ziet Alva Myrdal een speciale rol voor de landen die geen

Dit jaar is de Nobelprijs voor de vrede toegekend aan de 80-jarige Zweedse Alva Myrdal

kernwapens hebben en evenmin tot een militair bondgenootschap, behoren. Voorbeelden daarvan zijn Zweden, Finland, Oostenrijk en Joegoslavië. „Maar ook de kleinere gebonden landen kunnen hun invloed doen gelden. Ik denk daarbij vooral aan Nederland en België, landen die maar weinig kernwapens op hun grondgebied hebben. Het zou een belangrijke stap zijn, wanneer deze landen een soort „staking“ begonnen tegen het plaatsen van de nieuwe kernraketten op hun grondgebied.“

Alva Myrdal, een vrouw met een lang, strijdbaar leven achter zich voor het bereiken van vrede en ontspanning in onze wereld. Toen de Zweedse regering in de jaren vijftig overwoog om de zogeheten ABC-wapens (Atomaire, biologische en chemische wapens) te vervaardigen, behoorde zij tot een groep van invloedrijke vrouwen binnen de regerende sociaal-demokratische Partij. Van deze groep wordt beweerd, dat hun invloed doorslaggevend is geweest bij de uiteindelijke beslissing van Zweden, om nooit tot de vervaardiging van deze wapens over te gaan.

In de internationale politiek behoort Alva Myrdal tot de weinige vrouwen die een vooraanstaande positie hebben. „Er zijn absoluut veel te weinig vrouwen, die actief zijn in de politiek“ zegt ze met grote stelligheid. „Zeker, veel is al veranderd sinds de tijd dat wij als

VERBOND OP RTV

radio

HET VOORDEEL VAN DE TWIJFEL
dinsdag, 18.30-19.00 uur, Hilversum 2

woensdag, 18.30-19.00 uur, Hilversum 2

televisie

VIJF MINUTEN BEDENKTIJD
elke zondagavond 20.40-20.45 uur
op Nederland 2.

VREDE EN VEILIGHEID

vrijdag 5 november 1982, 22.55-23.35 uur, Nederland 1.

De massale vredesdemonstraties vorig jaar hebben geen merkbare invloed gehad op de wapenwedloop. Eén jaar en drie oorlogen verder brengt het Humanistisch Verbond een discussie over het huidige vredesbeleid en de alternatieven.

In de studio praten met elkaar een pacifist en een voorstander van de NATO-lijn, waarbij ook nog andere betrokkenen met hun specifieke deskundigheid aan het gesprek deelnemen.

Presentatie: Wouter van Dieren

Regie: Piet Brinkman

Redactie: Rommert Kruithof

Productie: Anneke Rooijens

pioniers vochten voor de participatie van vrouwen in de politiek. Maar nog steeds is er een grote achterstand op dit gebied.“ „Maar ik ben ervan overtuigd, dat de wereld er heel anders uit zal zien, wanneer vrouwen de helft van de macht van de mannen hebben, wanneer mannen en vrouwen gelijklijk vertegenwoordigd zijn in de politiek.“

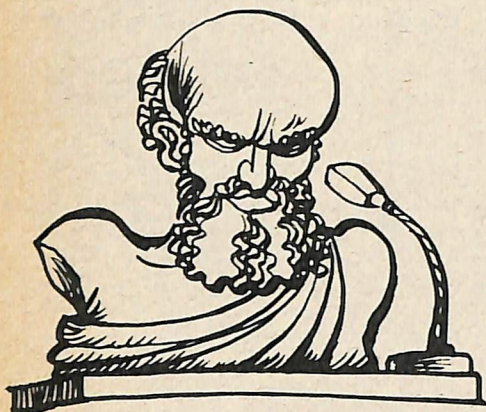
Hoe zal die wereld er dan uitzien volgens haar? Alva Myrdal: „Ik zeg dat wij dan absoluut een betere wereld zullen hebben, een wereld waarin de mensen meer begrip voor elkaar zullen hebben. Militaristische attitudes, die zo gemakkelijk bij mannen aanwezig lijken te zijn, kunnen alleen maar worden overwonnen, wanneer vrouwen en mannen evenveel te vertellen hebben.“

„En wanneer dat bereikt is, zullen we een veel humanere wereld hebben. Ik zeg niet, dat we dan voor eeuwig vrede zullen hebben, maar ik zie dan wel een wereld, waarin meer wederzijds begrip bestaat, waarin de mensen op veel grotere schaal met elkaar samenwerken. Kortom, een wereld waarin veel meer vrede heerst, dan nu het geval is.“

Hes van Huizen

Bronnen: NRC-Handelsblad en Haagse Courant (met dank aan P. Krug)

SOCRATES START PROJECT REDELIJK DENKEN MET SYMPOSIUM „REDE & GEVOEL: WATER & VUUR?"

Iedereen leert op school wel schrijven en rekenen maar aan redelijk leren denken wordt weinig aandacht besteed. De rede, als synthese tussen verstand en gevoel, wordt enerzijds be-

laagd door eenzijdig technokratisch denken, en anderzijds door bijgeloof, heksenjacht, hetzes, het zoeken naar zondebokken enzovoort. De democratie dreigt vermorzeld te worden tussen technocratie en irrationeel egoïsme. Niet voor niets stelde het kongres van het Humanistisch Verbond in 1981 vast dat aandacht voor redelijk denken prioriteit verdient. De Stichting Socrates haakt daar nu op in door een project te starten onder de naam „Redelijk denken“.

Het project wordt ingeleid met twee symposia: in november en december. Aansluitend hoopt de Stichting een studiegroep te formeren die over het onderwerp verder nadenkt.

Onder de titel „Rede & Gevoel: Water & Vuur?“ vindt op dinsdag 2 november om 20 uur het eerste symposium plaats. De

inleidingen worden verzorgd door twee prominente filosofen: professor Sj. Doornman uit Delft en de heer M. Kort-hals uit Bussum. De uit Amsterdam afkomstige filosoof Roel de Vrijer zal als co-referent optreden, waarna discussie mogelijk is tot 22.15 uur. Voorzitter is hoofdbestuurslid Arie den Broeder. Plaats van handeling: het vertrouwde Erasmushuis aan het Oudkerkhof 11, en de toegang is gratis.

Op dinsdag 7 december, zelfde plaats en tijd, zal op het vervolgsymposium de vraag centraal staan: Zijn mensen op te voeden tot redelijk denken? Aan die avond wordt meegewerkt door o.a. Rob Tielman, HV-voorzitter, en Sytske Tep-pema, voorzitter van de Vereniging voor Filosofie Onderwijs. Zie een volgende „Humanist“ voor de nadere aankondiging.

EMANCIPATIERAAD STELT APARTE WET TEGEN SEKSEDISKRIMINATIE VOOR

Er moet een aparte wet komen tegen seksediskriminatie. Andere vormen van diskriminatie, bijvoorbeeld op grond van ras of godsdienst moeten in afzonderlijke wetten worden verboden.

Dat schrijft de Emancipatieraad in een advies over het voorontwerp wet gelijke behandeling. De raad vreest dat aan de effectiviteit van de wetgeving afbreuk zal worden gedaan, indien alle vormen van diskriminatie worden ondergebracht in één wet, zoals in het voorontwerp is voorgesteld. Onderscheid op grond van homoseksualiteit, huwelijkse staat en gezinsomstandigheden moeten in de wet tegen de seksediskriminatie worden opgenomen. Op grond van die omstandigheden mag niemand een functie worden onthouden.

Op enkele punten wil de raad verder gaan dan het voorontwerp, omdat het te zeer uitgaat van een mentaliteitsverandering en onvoldoende rekening houdt met de bestaande ongelijke situatie van mannen en vrouwen. De wet moet de middelen bieden om die ongelijkheid te bestrijden. De raad stelt daarom voor een eenzijdige voorkeursbehandeling voor vrouwen mogelijk te maken, bijvoorbeeld bij de toelating tot beroepsopleidingen, zolang de maatschappelijke achterstelling van vrouwen nog zo groot is.

De raad is tegen een algemene uitzon-

deringsbepaling voor degenen die zich beroepen op de vrijheid van godsdienst. Bij het belijden van godsdienst mag geen sprake zijn van diskriminatie van personen. Het grondrecht van godsdienstvrijheid gaat niet boven het grondrecht van gelijke behandeling. Het voorontwerp wekt in een uitzonderingsartikel ten onrechte die schijn, aldus de raad. De raad kan zich voorstellen dat om praktische redenen een uitzondering wordt gemaakt voor interne kerkgenootschappen, bijvoorbeeld in verband met de nu nog voor vrouwen gesloten opleiding tot priester. Een dergelijke uitzondering moet wel tijdelijk zijn, vindt de raad (NRC, 15/10).

HELP SPAANSE VROUWEN IN NOOD

Een jaar geleden vond er in Spanje een groot schandaal met spijsolie plaats. Gewetenloze zakenlieden hebben chemisch geknoeid met dit voor Spanjaarden zo noodzakelijke levensmiddel. Het ergst er aan toe zijn de vrouwen; veel mannen en kinderen zijn aan vergiftiging ontsnapt omdat zij op hun werk of op school eten.

Een apart probleem vormen vergiftigde vrouwen die zwanger zijn.

Ondanks het feit dat ze er zo verschrikkelijk aan toe zijn (artsen spreken van concentratiekampverschijnselen) moeten ze toch hun zwangerschap en hun kind ter wereld brengen. Aan voorbehoedsmiddelen is moeilijk te komen. In Spanje is het nog steeds niet mogelijk om op legale wijze abortus te krijgen. Voor de vergiftigde vrouwen wordt er geen uitzondering gemaakt.

Een aantal Nederlandse vrouwen organiseert i.s.m. „Wij vrouwen eisen“ een geldinzameling voor Spaanse vrouwen die naar Nederland komen om in een abortuskliniek geholpen te worden. Kosten voor deze reis en de ingreep is voor deze vrouwen meestal een onoverkomenlijke drempel. Omdat ze arm zijn kwamen ze niet aan de juiste voorbehoedsmiddelen, omdat ze arm zijn kochten ze de vergiftigde, goedkope olie en omdat ze arm zijn kunnen ze een abortus in het buitenland niet betalen. De meeste klinieken hebben toegezegd deze vrouwen gratis te zullen helpen, zodat het geld vooral bestemd is voor de reis. Een paar vrouwen hebben al van dit aanbod gebruik gemaakt.

Ook is er opvang voor de Spaanse vrouwen nodig, zoals: slaapadressen, halen en brengen van/naar Schiphol en meegaan naar de kliniek.

Uw medewerking, vooral een bijdrage in onze aktiekosten, stellen wij zeer op prijs. De hulp van vrouwen uit uw organisatie om met ons stencils te verspreiden op de markt, bij manifestaties etc. is zeer welkom.

Voor meer informatie: tel. 010-749390, 010-710458 of 020-250246.

U kunt geld storten op giro 3750263 van Wij Vrouwen Eisen te Utrecht, onder vermelding van „gift Spaanse Vrouwen“.